

BOGUSŁAW STANKIEWICZ, WOJCIECH LEWICKI
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

**Strategia kooperacji w aspekcie rozwoju ekoturystyki
(studium przypadku – Euroregion Pomierania)**

Wprowadzenie

W dążeniu do zdefiniowania roli Euroregionów w literaturze poświęconej zagadnieniom turystyki napotykamy szereg utrudnień koncepcyjno-pojęciowych, których rezultatem jest brak jednoznacznej widoczności i weryfikacji strategii kooperacji¹. Jak wskazuje analiza dostępnego piśmiennictwa opisującego problematykę ekoturystyki, odrębnie podkreśla się i definiuje istotę konkurencji oraz współpracy, nie dostrzegając istotnej wzajemnej korelacji tych zjawisk gospodarczych w tym sektorze usług².

Obecnie nasilające się procesy konkurencyjności stawiają przed szeroko definiowanym sektorem ekoturystycznym wyzwanie znalezienia rozwiązań warunkujących osiągnięcie sukcesów na współczesnym konkurencyjnym rynku usług, co znajduje swój wyraz w ciągłym dążeniu do wypracowania nowoczesnych koncepcji zachowań uczestników tego rynku³.

Ponadto wnikliwa obserwacja funkcjonowania Euroregionów oraz eksploracja dostępnych danych wskazuje, że w celu wielopłaszczyznowej oceny realizacji przedsięwzięć i inicjatyw gospodarczych, w tym sektorze rynku,

¹ W literaturze z zakresu nauk ekonomicznych termin ten oznacza jednoczesną współpracę i konkurencję między rywalizującymi ze sobą przedsiębiorcami.

² Materiały wewnętrzne Narodowego Funduszu Zdrowia, NFZ, Warszawa 2014, s. 15.

³ G. Golebski, *Przedsiębiorstwo na rynku turystycznym*, w: *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 49.

coraz to większego znaczenia nabiera zjawisko jednoczesnej współpracy i rywalizacji.

Proces postępującej konkurencji i poszerzającej się integracji podmiotów gospodarczych z organizacjami funkcjonującymi w otoczeniu rynkowym skutkuje wzrastającą liczbą oczekujących na informację o charakterze interdyscyplinarnym i wielowymiarowym, a tymi oczekującymi są wszyscy uczestnicy szeroko definiowanego rynku usług ekoturystycznych w Euroregionie i poza nim.

Na tym etapie rozważań należy wspomnieć, że informacje dotyczące uczestników tego rynku i jego otoczenia obejmują kilka zasadniczych poziomów obszarów badań, które obcojęzyczna literatura przedmiotu identyfikuje w skali mikro i mezo⁴.

Przedstawione podejście stało się podstawą przyjęcia warunków brzegowych i metodyki postępowania nakierowanej na próbę zwymiarowania wpływu zjawiska kooperacji na rozwój ekoturystyki poprzez:

- analizę konkurencyjności oferowanych usług ekoturystycznych w Euroregionie Pomerania,
- ocenę strategii kooperacji na rynku usług ekoturystycznych badanego Euroregionu.

Resumując na podstawie pogłębionej analizy literatury oraz rozpoznania praktycznych aspektów przedmiotowej problematyki, autorzy przyjęli następującą hipotezę badawczą: „zjawisko kooperacji w sektorze usług ekoturystycznych prowadzi do wzrostu znaczenia współpracy przy jednoczesnym wzroście konkurencyjności i osiągnięcia efektów ekonomicznych”. Natomiast za główny cel niniejszej artykułu przyjęto ocenę strategii kooperacji w aspekcie rozwoju ekoturystyki na przykładzie euroregionu Pomerania.

⁴ W tym ujęciu cenna jest opinia J. Ellisa i D. Williama, iż informacje dotyczące przedsiębiorstwa i jego otoczenia przyjmują następujące poziomy:

– poziom MIKRO – to: a) oceny kierunku strategicznego przedsiębiorstwa (ocena i identyfikacja strategii firmy, ocena zasobów kierowniczych, ocena pozycji rynkowej produktów), b) ocena pozycji na rynku kapitałowym (orientacja o pozycji podmiotu na rynku kapitałowym), c) analiza finansowa jako metoda oceny (ocena bieżących i przyszłych efektów przyjętej strategii, efektywności sprzedaży, rentowności podmiotu itd.),

– poziom MEZO (sektor) – to: a) oceny kierunku strategicznego (analiza sił konkurencji, określenie mocnych stron i strategii konkurencji, przegląd kluczowych czynników i prawdopodobnego modelu rozwoju sektora), b) oceny pozycji na rynku kapitałowym (ocena przedsiębiorstwa w porównaniu z innymi przedsiębiorstwami tegoż sektora, przegląd sektora na tle całego rynku), c) analiza sprawozdań finansowych (dokonanie porównań z innymi przedsiębiorstwami działającymi na tych samych lub podobnych rynkach produktów).

1. Istota, cele i zadania Euroregionu Pomerania

Na samym wstępie w celu identyfikowania obszaru badawczego należy pokrótce przybliżyć istotę i koncepcję Euroregionów, co w konsekwencji pozwoli na zrozumienie istoty i znaczenia podjętej problematyki badawczej przez autorów artykułu⁵.

Idea współpracy lokalnych i regionalnych społeczności w różnych dziedzinach życia, wykraczających poza granice państwowe, zrodziła się w Europie Zachodniej w latach pięćdziesiątych XX wieku. Pionierami tej myśli były regiony z pogranicza norwesko-szwedzko-fińskiego, holendersko-niemieckiego oraz niemiecko-francuskiego. W pozostałych krajach zachodnioeuropejskich, takich jak Hiszpania, Portugalia i Grecja, współpraca transgraniczna zaczęła się znacznie później, bo dopiero w latach 80-tych. Umożliwiły ją dokonane przemiany polityczne i rozwój demokracji. Podobny proces miał miejsce w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, w tym w Polsce po 1989 roku.

Najważniejszym celem współpracy transgranicznej było zniesienie barier, wynikających z istnienia granic państwowych oraz tła historycznego i politycznego państw europejskich. Działalność gospodarcza, handel oraz ludność toczyły się równoległe do granic. Granice naturalne, takie jak rzeki, jeziora, morza i góry potęgowały jeszcze dodatkowo znaczenie granicy jako zapory. Ideologie polityczne oraz ambicje rządzących, powoli przekształcały granice państwowe w nieprzepuszczalne strefy nadgraniczne.

Współpraca transgraniczna stała się szczególną formą współpracy Euroregionalnej, w której biorą udział wspólnoty lokalne i regionalne. Współpraca regionalna wyróżnia się wysokim stopniem instytucjonalizacji struktur współdziałania ponadgranicznego. Współpraca transgraniczna zaczyna mieć charakter Euroregionalny, w chwili wprowadzenia stałych form współdziałania, na przykład poprzez tworzenie stowarzyszeń (związków celowych), rad, sekretariatów, grup roboczych, komitetów zarządzających itp., a także licznych powiązań z wyspecjalizowanymi krajowymi i międzynarodowymi organami koordynacji współpracy transgranicznej⁶.

⁵ Problematyka Euroregionów w dostępnej literaturze przedmiotu odnosi się do w głównej mierze do rozważań społeczno-gospodarczych, rzadziej natomiast to problemów poszczególnych sektorów gospodarki.

⁶ Materiały wewnętrzne Euroregionu Pomerania, Urząd Marszałkowski Szczecin 2014.

Korzenie Euroregionu Pomierania⁷ sięgają 1990 roku, wraz z pomysłem utworzenia związku samorządowego, który miał za zadanie realizację współpracy ponadgranicznej. W skład jego miały wchodzić samorządy terytorialne Pomorza Zachodniego oraz samorządy przygraniczne obszarów państw sąsiadujących. Euroregion Pomierania jest najmłodszym na granicy Zachodniej Polski. Jego powstanie wiązało się z trudnym okresem politycznym i historycznym, dlatego też utworzenie jego trwało bardzo długo. Trwająca wiele lat dyskusja czy powstanie Euroregionu Pomierania jest potrzebne w końcu zakończyła się sukcesem.

Podsumowując rozważania w tej materii współpraca euroregionalna odbywa się także w ramach szeroko definiowanej ekoturystyki⁸. Termin ten nie ma charakteru oficjalnego, nie występuje w oficjalnych dokumentach Unii Europejskiej i w większości umów międzypaństwowych odnoszących się do regionów prowadzących współpracę ponadgraniczną w sektorze szeroko definiowanego rynku tych właśnie usług. Jest to raczej określenie potoczne, lecz mocno już ugruntowane w massmediach oraz występujące coraz częściej w różnych oficjalnych dokumentach regionalnych i lokalnych związanych z formalizacją współpracy transgranicznej, zwłaszcza w odniesieniu do szeroko definiowanych usług turystycznych regionu Województwa Zachodniopomorskiego.

2. Analiza i ocena konkurencyjności oferowanych usług ekoturystycznych w Euroregionie – istota kooperacji

Na samym wstępie rozważań opierając się na wnikliwej obserwacji zjawiska kooperacji w odniesieniu do ekoturystyki w Euroregionie Pomierania założono, że:

⁷ Obecnie Euroregion Pomierania tworzą regiony przygraniczne dwóch państw: Republiki Federalnej Niemiec oraz Rzeczypospolitej Polskiej. W skład strony niemieckiej wchodzi cztery powiaty przygraniczne i dwa miasta wydzielone Meklemburgii Pomorza Przedniego (Rügen, Nordvorpommern, Ostvorpommern, Uecker Randow, Stralsund i Greifswald) oraz dwa powiaty Brandenburgii (Uckermark i Barnim) – wszystkie zrzeszone w Związku Komunalnym Euroregion Pomierania. Stronę polską tworzy Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomierania (większość gmin zachodniopomorskich).

⁸ Ekoturystyka jest podzbiorem turystyki zrównoważonej i koncentruje się w obrębie ekologii. Zgodnie z definicją podaną przez Międzynarodowe Towarzystwo ds. Ekoturystyki (International Ecotourism Society), ekoturystyka to odpowiedzialne podróżowanie do obszarów przyrodniczych, przyczyniające się do ochrony środowiska i poprawy standardu życia społeczności lokalnej.

- w dostępnym piśmiennictwie odnoszącym się do problematyki szeroko definiowanej ekoturystyki występuje jednomyślność, że badania ankietowe umożliwiają zarówno ocenę jak i analizę zjawisk odnoszących się do konkurencyjności i współpracy w tym sektorze usług⁹. Na uwagę zasługują fakt, że w obcojęzycznej literaturze przedmiotu szczegółowo i gruntownie omówiono zarówno uwarunkowania, zastosowane metody jak i przykłady takich badań odnoszących się do poszczególnych Euroregionów Unii Europejskiej¹⁰,
- zidentyfikowane procesy narastającej wielosegmentowej konkurencji oraz współpracy spowodowały, że następuje konieczność zbadania wpływu strategii kooperacji na ten konkretny sektor usług. Autorzy nie popełnią błędu myślowego, jeśli przyjmą następujące założenie: skoro posługując się przyjętą metodą badawczą oceniono i zidentyfikowano wpływ strategii kooperacji w poszczególnych krajach Wspólnoty, można zatem zastosować tożsame narzędzie badawcze w celu oceny procesów kooperacji w odniesieniu do rynku usług ekoturystycznych euroregionu Pomerania. Założono, iż badania ankietowe wybranych podmiotów mogą być pomocne także, jako narzędzie oceny konkurencyjności usług ekoturystycznych, a co za tym idzie posłużyć mogą do weryfikacji zastosowanych metod, technik oraz strategii zarządzania w/w podmiotach prowadzących działalność gospodarczą w tym wyselekcjonowanym sektorze rynku,
- dla potrzeb oceny strategii kooperacji w odniesieniu do Euroregionu Pomerania znaczenia nabiera czasookres przeprowadzonych badań. W celu zachowania poprawności logicznej i wartości metodologicznej badań przyjęto dwa kluczowe terminy¹¹, co pozwoliło na zidentyfikowanie korzystnych i niekorzystnych trendów oraz zjawisk w postaci wynikowej i tabelarycznej. W celu interpretacji i oceny wyników ograniczono wypowiedzi do dwóch wariantów (tak lub nie),

⁹ G. Golemski, *Przedsiębiorstwo na rynku turystycznym*, w: *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 20.

¹⁰ TRAM, *Medical tourism: a global analysis*, A Report by Tourism Research and Marketing (TRAM), ATLAS 2006, s.40.

¹¹ Pierwszy etap autorskich badań ankietowych dotyczył okresu, gdy Euroregion Pomerania obejmował trzy państwa tj. Republika Federalnych Niemiec, Rzeczypospolita Polska oraz Królestwo Szwecji i były to lata od 2012 do roku 2013. Natomiast drugi etap badań został przeprowadzony w latach od, 2013 do 2014, czyli gdy w skład euroregionu przygranicznego wchodziły dwa państwa: Republika Federalnej Niemiec oraz Rzeczypospolitej Polskiej.

- autorskie badania ankietowe zostały przeprowadzone pośród podmiotów prowadzących swoją działalność w obszarze Euroregionu Pomerania¹².

Z punktu widzenia poprawności eksploracji oraz możliwości uchwycenia potrzebnych danych badania ankietowe dotyczyły trzech parametrów:

- konkurencyjności oferowanej usługi w stosunku do innych,
- wzajemnej współpracy,
- osiągnięcia ewentualnych korzyści ekonomicznych.

Pierwszy etap badań obejmował analizę dziewięćdziesięciu wcześniej wyselekcjonowanych podmiotów mających w ofercie usługi ekoturystyczne z obszaru Euroregionu Pomerania, w tym zastrzeżeniem, że okres badań obejmował trzy państwa tj. Republika Federalnych Niemiec, Rzeczypospolitą Polską oraz Królestwo Szwecji. Osiągnięte wyniki badań zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Wyniki zbiorcze dotyczące oceny zjawiska kooperacji w Euroregionie Pomerania w latach 2012–2013

	Rzeczypospolita Polska	Republika Federalnych Niemiec	Królestwo Szwecji
Konkurencyjność	TAK	TAK	TAK
Współpraca	NIE	NIE	NIE
Ew. korzyści ekonomiczne	NIE	NIE	NIE

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników badań ankietowych przeprowadzonych w podmiotach gospodarczych prowadzących swoją działalność w zakresie ekoturystyki na obszarze Euroregionu Pomerania w okresie gdy do jego struktur należały trzy państwa wskazuje, że dla każdego uczestnika rynku usług ekoturystycznych priorytet stanowiła konkurencyjność oferty usługowej. Natomiast parametry dotyczące, współpracy oraz możliwości osiągnięcia wzajemnych zysków ekonomicznych, były przez uczestników badanego Euroregionu zmarginalizowane.

¹² Próba badawcza obejmowała po 30 podmiotów gospodarczych prowadzących swoją działalność na szeroko definiowanym sektorze ekoturystycznym z każdego Państwa. Podmioty gospodarcze zgodziły się wypełnić ankietę dobrowolnie w celu oceny konkurencyjności oferowanych przez usług.

Zdaniem autorów wpływ na taki stan rzeczy miała skala ówczesnego popytu rynkowego oraz chęć zaprezentowania potencjalnemu nabywcy usługi ekoturystycznej swojej przewagi konkurencyjnej nad ofertą pozostałych usługodawców z tego samego sektora rynkowego w analizowanym Euroregionie.

W drugim etapie badań ponownie analizie poddano dziewięćdziesiąt wyselekcjonowanych podmiotów gospodarczych prowadzących swoją działalność gospodarczą w sektorze usług ekoturystycznych. Z tym zastrzeżeniem, że Euroregion Pomerania tworzyły jednak regiony przygraniczne tylko dwóch państw: Republiki Federalnej Niemiec oraz Rzeczypospolitej Polskiej. Wyniki badań ankietowych przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Wyniki zbiorcze dotyczące oceny zjawiska kooperacji w Euroregionie Pomerania w latach 2013–2014

	Rzeczypospolita Polska	Republika Federalnych Niemiec	Królestwo Szwecji
Konkurencyjność	TAK	TAK	NIE
Współpraca	TAK	TAK	NIE
EW. korzyści ekonomiczne	TAK	TAK	NIE

Źródło: opracowanie własne.

Analiza dostępnych danych wskazuje jednoznacznie, że podmioty gospodarcze prowadzące swoją działalność w sektorze usług ekoturystycznych przywiązują większą wagę do współpracy w celu osiągnięcia ewentualnych korzyści ekonomicznych. Można z tego wnioskować, iż zawężenie Euroregionu tylko do dwóch obszarów granicznych, doprowadziło do zmiany strategii działania w odniesieniu do rynku usług ekoturystycznych Regionu Pomerania.

Na uwagę zasługuje fakt, iż zestawienie całościowe wyników obrazuje przewagę konkurencyjności ofert regionu Pomerania w stosunku do oferty ekoturystycznej podmiotów gospodarczych prowadzących swoją działalność w Królestwie Szwecji. Bez wątplenia wpływ na taki stan rzeczy ma opisywane przez autorów zjawisko kooperacji w tym sektorze usług.

Podsumowanie

Euroregion Pomierania jest regionem granicznym, który ze względu na swoje położenie geograficzne i turystyczne – obecnej sytuacji zyskuje szczególne znaczenie gospodarcze¹³. Choć idea jego powołania pojawiła się już na początku 1992 r. jako odpowiedź na wysuniętą w 1991 r. przez stronę niemiecką koncepcję tzw. Regionu Odry, określoną później jako Plan Stolpego. Alternatywna propozycja strony polskiej sformułowana została wiosną 1992 r. przez Urząd Wojewódzki w Szczecinie i uściślona w uchwale Sejmiku Samorządowego Gmin Województwa Szczecińskiego z września tego samego roku.

W latach 1992–1995 prowadzone były rozmowy dwustronne, z udziałem gmin polskich i niemieckich, oraz czterostronne, z przedstawicielami gmin szwedzkich i duńskich w charakterze obserwatorów. Strona szwedzka i duńska nie przedstawiały jednak bliżej sprecyzowanych interesów i celów, poza związanymi z rybołówstwem i turystyką.

Obserwacje rynku i dostępne analizy wskazują jednoznacznie, że rola szeroko definiowanej ekoturystyki w odniesieniu do euroregionów, a szczególności Euroregionu Pomierania jest coraz to bardziej znacząca. Wpływ na taki stan rzeczy bez wątpienia ma sytuacja gospodarczo-społeczna naszego regionu oraz położenie geograficzne województwa zachodniopomorskiego. Ekoturystyka to sektor gospodarki, który w dobie spowolnienia gospodarczego nasilających się procesów konkurencyjności wewnątrzgałęziowej stawia przed podmiotami wyzwania zmuszające do znalezienia rozwiązań warunkujących osiągnięcie sukcesu na rynku tego typu usług, co znajduje swój wyraz w przygotowaniu niepowtarzalnych, koncepcji, zmian czy też trendów wpływających na polepszenie swojej pozycji rynkowej a takim właśnie trendem zdaje się być strategia kooperacji.

Podsumowując jak wykazały autorskie badania ankietowe zjawisko kooperacji w sektorze usług ekoturystycznych prowadzi do wzrostu znaczenia współpracy przy jednoczesnym wzroście konkurencyjności i poprawie efektów ekonomicznych, co stwarza podstawy do dalszych analiz i badań w celu określenia pożądanych perspektywicznych kierunków zmian nie tylko

¹³ Euroregion Pomierania rozciąga się na powierzchni ok. 41 tys. km² i jest zamieszkiwany przez ponad 3,4 mln mieszkańców.

w systemach zarządzania, ale także wskazania nowych kierunków współpracy euroregionów. Poprawność zaproponowanych założeń z pewnością w ciągu kilku lat zweryfikuje rynek, co pozwoli z pewnością na dalszą ocenę wpływu zjawiska kooperacji na Euroregion Pomierania w odniesieniu do rynku usług ekoturystycznych.

Resumując podjęta przez autorów próba oceny zjawiska kooperacji w aspekcie rozwoju ekoturystyki (studium przypadku Euroregion Pomierania nie wyczerpuje w pełni istoty zagadnienia, a stanowi jedynie próbę zasygnalizowania złożoności badanej problematyki dotyczącej wpływu zjawiska kooperacji na rynek usług ekoturystycznych euroregionów Polski i Unii Europejskiej.

Bibliografia

- Gołębowski G., *Przedsiębiorstwo na rynku turystycznym*, w: *Kompendium wiedzy o turystyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Gosling S., Hall C.M. red., *Tourism and Global Environmental Change: Environmental, Economic, Social and Political*, Interrelationships, Routledge, London 2005.
- Kim H.J., Chen M.H., Jang S.C., *Tourism expansion and economic development: The case of Taiwan*, „Tourism Management” 2006, vol. 27.
- Lane B., Majewski J., *Turystyka wiejska i rozwój lokalny*, Fundacja Fundusz Współpracy, Poznań 2001.
- Materiały wewnętrzne Euroregionu Pomierania*, Urząd Marszałkowski Szczecin 2014.
- Materiały wewnętrzne Narodowego Funduszu Zdrowia, NFZ*, Warszawa 2012.
- Petry R., *Czy w Europie występują zmierniki uzdrowisk i klasycznego leczenia? Marketing uzdrowiskowy w państwach europejskich*, w: *Innowacyjne kierunki rozwoju turystyki uzdrowiskowej i lecznictwa uzdrowiskowego*, XVIII Kongres uzdrowisk polskich, Muszyna 2009.
- Sala J., *Ocena oddziaływania samorządu na rozwój funkcji turystycznej dużego miasta*, w: *Konkurencyjność miast i regionów na globalnym rynku turystycznym*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.
- TRAM, *Medical tourism: a global analysis, A Report by Tourism Research and Marketing (TRAM)*, ATLAS 2006.
- Ustawa z 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych. Dz.U. nr 167, poz. 1399.
- Walker B., Salt D., *Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World*, Island Press, Washington DC 2006.

**Coopetition strategy in terms ecotourism development
(case study – Pomerania Euroregion)**

Summary

In this paper the problem of the phenomenon of coopetition signaled for the development of eco-tourism on the example of the Euroregion of West Pomeranian Province.

In order to identify cross-correlation were used in the research survey results on the impact of the phenomenon on the attractiveness of ecotourism coopetition Euroregion. The intention of this article is to signal the formal limitations of existing and prospective directions of the desired changes, which in the future may lead to improved cooperation and competitiveness of businesses that operate in the broadly defined euroregional ecotourism.

Translated by: *Wojciech Lewicki*